

Јелена Алексић и Јелена Ђорговић

Приручник за медијско извештавање
о насиљу у породици и насиљу над женама

Приручник за медијско извештавање о насиљу у породици и насиљу над женама

Ауторке:

Јелена Алексић и Јелена Ђорговић

Издавач:

Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља
Управа за родну равноправност
Министарство рада и социјалне политике
Коче Капетана 35, Београд +381 11 3860 672

Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља
финансира Влада Краљевине Норвешке
а спроводи се у оквиру Управе за родну равноправност
Министарства рада и социјалне политике
и у сарадњи са Програмом Уједињених нација за развој

За уредницу:

Данијела Ранковић
Тамара Петровић

ISBN

978-86-7704-060-4

Мишљења изнета у овој публикацији су мишљења ауторки
и не представљају нужно ставове Програма Уједињених нација
за развој, Министарства рада и социјалне политике
или Владе Краљевине Норвешке.

Београд, април 2011. године

*Приручник за медијско
извештавање о насиљу у
породици и насиљу над женама*

Београд, април 2011. године

Садржај

Увод	7
Зашто нам је потребан приручник?.....	9
ОДРЕЂЕЊЕ ПОЈМА, ВРСТЕ И УЗРОЦИ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.....	15
Дефинисање насиља у породици.....	15
Врсте насиља у породици	16
Насиље у породици у Србији.....	20
Насиље над децом.....	22
Фемицид и говор мржње.....	24
Узроци насиља у породици.....	26
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР	29
Међународна пракса.....	29
Оквир Европске Уније.....	32
Институционални механизми у Србији.....	37
МИТОВИ И ИСТИНЕ О НАСИЉУ У ПОРОДИЦИ	49
МЕДИЈСКА СЛИКА СРБИЈЕ.....	51
ПРИМЕРИ ДОБРЕ И ЛОШЕ НОВИНАРСКЕ ПРАКСЕ	63
ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА МЕДИЈСКО ИЗВЕШТАВАЊЕ	75
Списак најважнијих државних институција које се баве проблемом насиља у породици	79
СОС телефони	85
SUMMARY	87

Пројекат *Борба против сексуалног и родно заснованог насиља* Управе за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике у сарадњи са Програмом Уједињених нација за развој и уз финансијску подршку Владе Краљевине Норвешке, објављује *Приручник за медијско извештавање о насиљу у породици и насиљу над женама*. Приручник је део пројектних активности које имају за циљ подизање свести јавности о неприхватљивости сексуалног и родно заснованог насиља.

Извештавање о насиљу у породици захтева посебан приступ и однос новинара/ке према теми, јер непрофесионално урађен новинарски прилог може увећати штету начињену жртви насиља.

Надамо се да ће ова публикација унапредити нашу новинарску праксу у овој области и бити корисна алатка новинарима и новинаркама, као и свима онима који се баве извештавањем јавности или одлучују о начину на који се преносе информације.

Зашто нам је потребан приручник?

Оно што није било у медијима није се ни десило, а начин на који медији извештавају је кључ за креирање јавног мњења. Управо због тога, неопходно је уредити област извештавања о насиљу у породици и увести стандарде који штите достојанство жртве и доприносе подизању свести јавности о неприхватљивости сексуалног и родно заснованог насиља. Пожељно је да у друштву постоји општи консензус да је насиље у породици недопустиво, те не треба сумњати у намере новинара/ки и уредника/ца да осуде насиље. Стварност је, као и обично, нешто другачија. Трка за профитом и конкуренција тера медије да, зарад продаје, каткад крше етички кодекс новинара/ки и не(намерно) вређају достојанство жртве. Услед тога, често читамо сензационалистичке текстове у којима су истакнуте ирелевантне чињенице са јединим циљем - да се продају новине.

Осим тога, у друштву делује и патријархална култура у којој је „породична туча“ комшијска ствар у коју се не треба мешати, а „жртва не би добила батине да је ћутала“. Улога медија је кључна, пре свега, у разбијању оваквих стереотипа. Управо медији треба да укажу да насиље у породици није изоловани случај кога се треба стидети, већ тортура коју друштво не сме да трпи.

Као резултат свеprisутног сензационализма, са једне стране, и патријархалности друштва са друге, јавља се доста типичних новинарских грешака код извештавања о насиљу у породици.

Међутим, подизање свести и промена начина промишљања друштва о насиљу у породици, па тако и медија, није неопходно само у Србији, већ и у развијенијим демократијама које наилазе на сличне проблеме. У овим земљама се такође континуирано апелује на медије да преузму активну улогу у развијању свести друштва о неприхватљивости насиља у породици.

У складу с тим циљем је и Влада Републике Србије донела две важне стратегије: Националну стратегију за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима и Националну стратегију за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности.

Циљ Стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама је да се у Србији ојача систем за сузбијање насиља над женама у смислу предвиђања мера и активности које спречавају његову појаву, сузбијање негативних последица и манифестација почињеног насиља, као и да се обезбеди заштита жртвама. Стратешке области и стратешки циљеви ове стратегије су дефинисани у складу са међународним препорукама и анализом стања у Србији и то кроз четири балансиране области:

1. Превенција (Општи циљ: Успостављање примарне, секундарне и терцијалне превенције);

2. Нормативни оквир (Општи циљ: Унапређивање нормативног оквира);

3. Мултисекторска сарадња и подизање капацитета институција и специјализованих служби (Општи циљ: Унапређивање мултисекторске сарадња и подизање капацитета институција);

4. Систем мера заштите и подршке жртвама (Општи циљ: Унапређивање система мера заштите и подршке жртвама).

Поред међународних аката и прописа националног законодавства у Стратегији су представљени и резултати досадашњих истраживања о насиљу у породици у Србији, статистички подаци и сазнања организација цивилног друштва. Међу превентивним мерама за спречавање насиља над женама препоручује се организовање кампања које би требало да охрабре жртве насиља да насиље пријаве, као и друге опсежне мере превенције, али и унапређење законодавног и нормативног оквира и обука професионалаца у институцијама.

У првој области која се бави превенцијом нарочито је наглашена важност улоге медија у превенцији насиља у породици. Поред едукације новинара о родној равноправности и насиљу у породици, у овом делу стратегије истакнуто је да треба подстицати медије да праве тематске емисије и прилоге ради едукације шире јавности о недопустивости насиља у породици.

Поред наведене стратегије, веома важна је и Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапре-

ђивање родне равноправности у Републици Србији као први корак ка побољшању положаја жена и увођењу родне равноправности („Службени гласник РС”, бр. 15/09). Полазећи од основног задатка Стратегије, да пружи могућности које ће обезбедити израду системских, институционалних и развојних решења за остваривање политике једнаких могућности у различитим аспектима живота жена и мушкараца, усвојен је и остварује се и Акциони план за њено спровођење (2010 - 2015).

Кроз Стратегију је обухваћено шест области: политика, економија, образовање, здравље, насиље над женама, као и питање медија и јавног мњења.

Тако је превенција и сузбијање свих видова насиља над женама и обезбеђивање свеобухватног система заштите за жене жртве насиља један од шест приоритета Акционог плана. Обухвата четири појединачна циља. Планиране активности треба да омогуће превенцију и сузбијање насиља над женама и унапређење заштите жртава и да обезбеде:

- унапређивање нормативног оквира заштите од насиља над женама
- јачање капацитета система заштите жена од насиља
- спровођење истраживања и унапређење документације и статистике
- подизање нивоа свести о насиљу над женама као друштвеном проблему и сузбијање неодговарајућег приказивања жена жртава насиља у средствима јавног информисања

На основу ових приоритета Акционог плана спроводи се и пројекат „Борба против сексуалног и родно заснованог насиља“ под окриљем Управе за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике уз стручну и техничку подршку Програма Уједињених нација за развој (УНДП) и финансијску помоћ Владе Краљевине Норвешке.

Једна од активности на пројекту је и писање „Приручника за медијско извештавање о сексуалном и родно заснованом насиљу“ чији је циљ активно и континуирано ангажовање медија у борби против насиља у породици.

Имајући у виду осетљивост новинарске професије која подразумева слободу извештавања, циљ Приручника није да „дели лекције“. Основна идеја је да медије подсетимо да су „чувари и огледало друштва“ због чега би активно и одговорно требало да извештавају о насиљу у породици и тако дају свој допринос изградњи друштва које не толерише насиље.

ОДРЕЂЕЊЕ ПОЈМА, ВРСТЕ И УЗРОЦИ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Дефинисање насиља у породици

Родно засновано насиље се у Пекиншкој декларацији и платформи за акцију, једном од најзначајнијих докумената који се баве насиљем над женама, дефинише као „сваки чин родно утемељеног насиља који доводи или може да доведе до физичке, психичке или сексуалне повреде или патње жена, укључујући и претњу таквим чином, принуду или самовољно ускраћивање слободе, без обзира да ли се одвија у јавном или приватном животу” (УН, 1995:48)¹. Насиљу у породици су најчешће изложене жене, али и деца и старије особе. У декларацији је назначено да насиље над женама, између осталог, обухвата „телесно, полно или психолошко насиље до којег долази у породици, укључујући тучу, полно злостављање женске деце у домаћинству, насиље везано за мираз, брачно силовање, одсецање женских гениталија и друге традиционалне поступке које шкоде женама, насиље које не долази од брачног друга и насиље везано за експлоатацију“.

У декларацији се, као и у препоруци Савета Европе, наводе три облика насиља, те се, поред насиља у широј за-

¹Дефиниција је заправо преузета из Декларације УН о елиминацији насиља над женама, из 1993.

једници и насиља које врши држава, насиље у породици препознаје као једно од кључних облика насиља.

Као мање познати облици насиља над женама у Пекиншкој декларацији наведени су присилна стерилизација и присилни побачај, присилно коришћење контрацептивних средстава, убијање женске деце и пренатално бирање пола. Такође, велика пажња се поклања претњама насиљем, као и разлозима због којих се насиље не пријављује и толерише.

Врсте насиља у породици

У зависности од форми принуде, средстава злостављања и домена успостављања контроле над женом у стручној литератури наводе се неколико главних типова насиља:

1. Економско насиље – испољава се преко контроле над економским ресурсима уз ускраћивање економских ресурса (пре свега новца), потребних за задовољавање потреба жена, или спречавања да обавља економску активност. Потребно је разликовати економску независност од економског злостављања. Жене жртве економског насиља су: оне које имају ограничен приступ новцу у домаћинству и којима се ускраћује новац за личне потребе; оне које живе у домаћинству у коме је други члан домаћинства, који обезбеђује приход за егзистенцију, самовољно потрошио новац и оставио домаћинство без основних средстава за живот; оне којима се одузима лични новац; жене којима је забрањено да се запосле;

2. Физичко насиље – испољава се кроз различите форме физичког напада усмереног према жени, од дрмусања, тресења, повлачења за косу, завртања руке, преко физичких удараца, дављења, шамара, ударца песницом, гађања или ударања предметом, угриза, дављења, притискања о зид, до тешких напада оруђем или оружјем или физичког мучења печењем, и сл. Разликујемо „обично партнерско насиље” (Johnson, 1995) које се јавља без психичке принуде од „патријархалног тероризма” када се комбинацијом психичког и физичког насиља успоставља контрола над партнерком или партнером;

3. Психичко насиље – испољава се преко понашања усмерених на психолошки интегритет и здравље жена, као што су омаловажавања, вређања, вербални напади, претње, застрашивања, до игнорисања, ускраћивања пажње, разговора и ограничавања слобода. То је најчешћи облик насиља у породици и често се јавља самостално и без физичког насиља. Међутим, честе су претње физичким насиљем које укључују пребијање, сакаћење, ломљење костију, носа, избијање зуба, чупање и паљење косе. Осим тога, прети се суровим методама убиства оруђем. Прети се сексуалним насиљем и манипулише се децом. Као психичко насиље треба сагледавати и духовно насиље које укључује наметање или уништавање културних и религијских уверења/веровања исмевањем, омаловажавањем забраном упражњавања обичаја, ритуала или присилом да се усвоји други систем вредности;

4. Сексуално насиље – представља различите облике принуде на сексуалне односе или нежељене радње током сексуалних односа, при чему, закон препознаје сексуално злостављање као силовање тек уз употребу физичке силе или претње физичком силом. Наведене форме насиља често се јављају комбиновано, зависе од социокултурног миљеа, али и индивидуалних карактеристика. Подаци из недавне студије „Мапирање породичног насиља у Централној Србији”² спроведене у оквиру пројекта „Борба против сексуалног и родно заснованог насиља у породици” показују да је у последњих годину дана трећина жена била изложена вишеструким облицима насиља, а да је 45 одсто жена током свог живота искусило више форми насиља. Свим облицима насиља у породици најчешће су изложени у породици деца, жене и старије особе. Према досадашњим истраживањима, најчешћи виновници насиља у породици су мушкарци, а насиље највише трпе жене.

Веома је важно нагласити да најчешћи узрок насиља у породици није успостављање, већ одржавање контроле и моћи. Поред поменутих облика насиља, у стручној литератури најчешће се спомињу следеће стратегије којима се насилник служи како би остварио контролу над партнерком: **изолација, застрашивање, претње и принуда, коришћење деце, коришћење „мушких привилегија“, контрола, умањивање и порицање насиља и окривљавање**

²„Мапирање породичног насиља према женама у Централној Србији“, Пројекат СРЗН, 2010 доступна на сајту <http://www.secons.net/nasilje.html>

жртве. Док изолација обухвата ограничавање кретања и контаката, претње и застрашивања могу да обухвате различите претње физичким насиљем. Насилник користи децу тако што жртви прети да ће јој одузети старатељство, док коришћење привилегија обухвата доминацију моћи, уништавање драгих предмета, забрану спавања, забрану напуштања, одређивање одевања, подметање, изазивање.³

У студији „Мапирање породичног насиља у Централној Србији“⁴ дата су искуства жена, учесница истраживања, које трпе неки вид породичног насиља.

Пример за економско насиље:

„Муж би за цијаре дао последње јаре, а за остало нема. Иако сам болесна, радила бих, баш бих волела. Али он ми не да, каже 'Шта има да радиш, да ми жена ради не долази у обзир'. А мојла бих да радим овде близу, не бих била далеко од куће. Ејо, ју неки човек има кројачку радњу, мојла бих да чистим конце'. Мојла бих да зарадим и 200 евра, то би нам јуно значило, али неће ми он дозволићи сигурно, ишла сам ја сјо јуша. Пре нејо шјо јоћем да радим ја бих све средила кући, исјрашила децу у школу, сјремила да се једе, ником ништа не би недостајало али не вреди. Све би било добро само да имамо јара, само да деца живе боље. Иако сам болесна мојла бих да радим, издржала бих некако.“

³Николић Ристановић, „Породично насиље у Србији“, 2002, Виктимолошко друштво Србије

⁴„Мапирање породичног насиља према женама у Централној Србији“, Пројекат СРЗН, 2010:52-60

Пример за психичко насиље:

„Уињетшава ме, психички ме малтершира... чудим се како те је уоштите примео (анкетарку), мада љубазан је он са свима осим са укућанима. Он је психолога завијен у маску адвоката.“

Пример за физичко насиље:

„Пре пет и по година док сам била трудна, дошао је једно вече пијан и почео да ме удара ноџама у стомак...почела сам да крварим, било ми је лоше имала сам сионџани. Било ми је тешко наредних месеци имала сам кошмаре, свако вече сам сањала дете. Била сам у шестом месецу трудноће.“

Пример за сексуално насиље:

„Често ме приморава на сексуалне односе, каже да је то моја обавеза.“

Насиље у породици у Србији

Иако готово да нема појединца у Србији који није био суочен са насиљем у породици у свом ближем или даљем окружењу, овом проблему институције у Србији не посвећују довољно пажње. Државне институције не прате адекватно распрострањеност и учесталост насиља у породици над женама, али званична статистика бележи одређене податке везане за број пријава, тужби и пресуда за насиље у породици.

Поменута студија „Мапирање породичног насиља према женама у Централној Србији“⁵ пружа увид и најсве-

⁵„Мапирање породичног насиља према женама у Централној Србији“, Пројекат СРЗН, 2010:28-31

жије податке о распрострањености ове врсте насиља код нас. Према подацима МУП-а, у периоду од јануара 2009. до јуна 2010. године кривично дело насиља у породици извршено је над укупно 5.423 лица од чега је над женама извршено 78 одсто кривичних дела. Наведени подаци не одговарају стварности, јер се највећи број случајева не пријављује ниједној организацији, односно институцији, већ остаје у кругу породице.

Од укупно 39 „породичних“ убистава у 2009. години у 23 случаја, жртве су биле жене, а у првој половини 2010. године од стране партнера убијено је 13 жена. Резултати првог великог истраживања „Породично насиље у Србији“ које је спровело Виктимолошко друштво Србије 2001. године показују да је свака трећа жена учесница истраживања била жртва неког облика насиља у породици док се свакој четвртој претило насиљем.

Аутономни женски центар спровео је слично истраживање две године касније које је потврдило раније налазе. Наиме, 23,7 одсто жена које су биле у партнерским односима претрпело је сексуално или физичко насиље. **Највећи број жена жртва, 78,2 одсто, никада није затражио помоћ институција.** Исто истраживање сведочи и о разлозима жена жртва да насиље не пријаве. Чак 46,7 одсто није то учинило, јер су насиље прихватиле као нормално, 21,5 одсто због деце, а 17 одсто због љубави према партнеру.

Према подацима СОС телефона у 94 одсто случајева насилник је партнер или члан породице. Резултати

последњег истраживања Виктимолошког друштва Србије на територији АП Војводине у 2010. години показују да је свака друга жена доживела неки облик психичког, а свака трећа физичког насиља.

Најзад, према подацима студије „Мапирање породичног насиља према женама у Централној Србији“, којом је обухваћено 2.500 пунолетних жена, **у току последњих годину дана, 37,5 одсто жена било је изложено породичном насиљу, а 54,2 одсто неком облику породичног насиља током живота.**

Сва истраживања указују да је стопа насиља над женама висока, а степен обраћања институцијама изразито мали. Због тога је неопходно ангажовање свих друштвених и институционалних механизма у правцу подизања опште свести о важности родно равноправних односа и ненасилној комуникацији. У овом процесу медији имају једну од најважнијих улога.

Насиље над децом

Дефиниција злостављања деце коју је усвојила Светска здравствена организација и прихватило Међународно удружење за превенцију злостављања и занемаривања деце (ISPCAN) гласи: „**Злоупотреба или злостављање детета обухвата све облике и/или емоционалног злостављања, сексуалну злоупотребу, занемаривање или немаран поступак, као и комерцијалну и другу експлоатацију, што доводи до стварног или потенцијалног нарушава-**

ња здравља детета, његовог преживљавања, развоја или достојанства у оквиру односа који укључује одговорност, поверење или моћ“⁶.

Основни облици злостављања деце која се наводи у стручној литератури⁷ су запостављеност или одбаченост, физичка злоупотреба, сексуална злоупотреба, психолошка злоупотреба и други синдроми лошег поступања.

Физичко злостављање представља чињење које за последицу има озлеђивање или смрт детета, када постоји сазнање или разумна сумња да је такво чињење изазвано или свесно није спречено.

Емоционално злостављање подразумева понављање радњи односно неактивност родитеља или старатеља која могу имати озбиљне и трајне понашајне, когнитивне, афективне и друге менталне сметње у дететовом развоју; затим манипулација дететовим осећањима, посебно осећањима кривице и мање вредности.

Сексуално злостављање деце је навођење или приморавање детета или младе непунолетне особе на учешће у сексуалним активностима.

Занемаривање подразумева константно запостављање базичних физичких и/или психолошких потреба детета које може изазвати озбиљна оштећења здравља и развоја.

⁶Дефиниција насиља над децом доступна на сајту <http://www.yesican.org/definitions/WHO.html>

⁷Извор „Злостављање у детињству и адолесценцији као фактор ризика за повећану склоност одрасле особе ка злостављању деце”, пројекат СРЗН, 2011

Велики проблем је што деца ретко пријављују да су злостављана, па је британска Влада заједно са организацијама које се баве заштитом права деце инсталирала на друштвеној мрежи *Facebook* дугме за аларм које могу да користе угрожени тинејџери. Насиље је чешће над девојчицама и тада је најчешће реч о инцесту и сексуалном насиљу. Инцест је сексуално злостављање деце од стране родитеља или хранитеља које оставља тешке емотивне последице, а о коме се врло мало говори.

Фемицид и говор мржње

Када говоримо о породичном насиљу неопходно је објаснити још два појма: фемицид и говор мржње.

Фемицид је подврста геноцида, убијање жена зато што су жене. У различитим културама он се исказује на различите начине. Најизраженији облик фемицида у Србији се исказује кроз убиства жена која су последица неразрешених или пролонгираних облика породичног насиља над женама. Још увек не постоји званична државна статистика о убијеним женама, жртвама породичног насиља, али из статистика невладиних организација као што је Аутономни женски центар, сазнајемо да је у просеку сваке седмице једна жена убијена од стране свог партнера⁸.

Говор мржње није прецизно дефинисан, па нема општеприхваћене међународне дефиниције. Комитет мини-

⁸„Речник родне равноправности“, Јарић, Весна, Радовић, Надежда, Београд, 2010

стара Савета Европе се у Препоруци бр. 20⁹ о говору мржње из 1997. године усагласио да се под термином „говор мржње“ подразумевају сви облици изражавања који шире, подстичу, промовишу или оправдавају мржњу међу расама, ксенофобију, анти-семитизам или друге облике мржње засноване на нетолеранцији укључујући: нетолеранцију изражену кроз агресивни национализам, етноцентричност, дискриминацију или непријатељство према мањинама, имигрантима и људима имигрантског порекла.

Говор мржње у стручној литератури дефинише се и као било какво позивање на насиље, мржњу и нетрпељивост, или њихово подстицање или распиривање, или њихово оправдавање према припадницима одређене групе или јасно идентификованим појединцима управо зато што су припадници неке групе, националне, религијске, родне или због сексуалне оријентације или политичког опредељења, односно било којег обележја на које они нису могли да утичу или су управо то одлучили да буду.

Улога медија једна је од кључних у промовисању различитости у друштву, те је на истом састанку када је усвојио поменуту Препоруку о говору мржње, Комитет министара Савета Европе усвојио и Препоруку 97 (21) о медијима и промовисању културе толеранције¹⁰.

⁹Препорука доступна на сајту <https://wcd.coe.int/wcd/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=568168&SecMode=1&DocId=582600&Usage=2>

¹⁰Препорука доступна на сајту [www.coe.int/t/dghl/standardsetting/...Committees/.../CM_Rec\(97\)21_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/...Committees/.../CM_Rec(97)21_en.pdf)

Узроци насиља у породици

Узроке насиља у породици треба тражити у интерактивном деловању три нивоа: карактеристике појединца, карактеристике породице и карактеристике шире друштвене заједнице. У истраживању „Мапирање породичног насиља према женама у Централној Србији“ анализирани су индивидуални, породични, културни и структурни фактори - узрочници насиља у породици. Испитивање културних фактора показало је да патријархалност мужа/партнера повећава ризик за жене да буду изложене неком од облика насиља. Када је реч о индивидуалним факторима породичног насиља над женама, значајан фактор који утиче на физичко насиље је старост жене (млађе су изложеније насиљу), док је брак важан фактор за економско насиље (жене са невенчаним партнерима су под већим ризиком да буду изложене овој форми насиља у односу на удате жене). Такође, разведене жене и жене са невенчаним партнерима су чешће имале искуства физичког насиља него удате жене. Осим тога, приступ новцу у домаћинству има значајан утицај на економско и физичко насиље.¹¹

„Тешка нарав” неког од чланова домаћинства се, такође, наводи као чест извор сукоба, нарочито економског и физичког. Сукоби се најчешће јављају у два кључна под-

¹¹Истраживање „Мапирање породичног насиља према женама у Централној Србији”, 2010: 61-69

ручја успостављања моћи у домаћинству: око новца и поделе кућних послова¹².

Као додатни ризици за појаву насиља према женама у породици у истраживању су препознати: пресељење жена у домаћинство мужа/партнера, смањено учешће жена у финансијском одлучивању; али и посебни разлози као што су присуство тешко болесне особе у домаћинству, зависност од алкохола и наркотика. Ту су и проблеми у понашању деце, проблеми у породичним односима, као и учешће у ратовима током деведесетих неког од чланова домаћинства¹³. Јасна је повезаност присуства насиља у породици и количине насиља у друштву, укључујући насиље у медијима. **Неопходно је посебну пажњу посветити друштвено маргинализованим групама код којих постоји много већи ризик да се јави насиље у породици у односу на расу, националност, класну и старосну доб, место порекла и живота, породични статус, инвалидитет, хроничне болести, психолошке тешкоће, сексуалну оријентацију и друга лична својства.**

Постоји посебан проблем међугенерациског преноса насиља у породици. Наиме, сматра се да количина насиља доживљена у детињству може да допринесе развоју насилног понашања и упражњавању насилног понашања у каснијем добу.

¹²Ibid:80

¹³Ibid: 76

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР

Међународна пракса

Међународни документи регулишу проблем насиља у породици на три нивоа: на нивоу Уједињених нација, нивоу Савета Европе и нивоу Европске Уније. Поред Међународне декларације о људским правима, донете су многе декларације и конвенције које уређују ову област. Најопштија декларација у борби за родну равноправност и борби против насиља над женама је **Пекиншка декларација и платформа за акцију**¹⁴ која представља програм оспособљавања и давања већих овлашћења женама. У декларацији се међу приоритетним областима истиче насиље над женама, па се дефинише предузимање обухватних мера и активности Влада, невладиних организација и приватног сектора за превенцију и сузбијање насиља над женама као и праћење узрока и последица насиља над женама, као и ефективности превентивних мера.

Правно обавезујући карактер добила је и **Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена**

¹⁴Усвојена на Четвртој светској конференцији о женама УН, одржаној у Пекингу, 1995. Спровођење циљева дефинисаних Пекиншком платформом редовно се прати на специјалним заседањима Генералне скупштине УН. На 54. Заседању Комисије за статус жена Економско социјалног савета УН Србија је такође поднела свој први извештај

(CEDAW)¹⁵ која осуђује насиље над женама, а има за циљ да обезбеди код држава потписница ефикасну заштиту жена од дискриминације и елиминацију свих облика дискриминаторних радњи према женама. Поред побољшања положаја жена, Конвенција прописује борбу против доминантне родне идеологије преко подстицања промене традиционалног става према женама који их онемогућава у остваривању њихових права. Република Србија се, такође, обавезала да поштује ову Конвенцију те је презентовала иницијални извештај о спровођењу конвенције УН о елиминацији свих облика дискриминације према женама¹⁶ и добијени су закључни коментари са препорукама за поступање од Комитета УН.

Прва званична интерпретација међународног уговора о људским правима која забрањује насиље над женама је **Општа препорука бр. 19 Комитета за елиминацију свих облика дискриминације жена** којом се истиче да је насиље у породици укључено у Конвенцију. У њој се наглашава да дефиниција дискриминације укључује „родно засновано насиље које је усмерено против жене зато што је жена или које несразмерно погађа жене. Оно укључује радње које доводе до физичке, менталне или сексуалне повреде или патње, претње таквим радњама, принуду и

¹⁵Convention of the Elimination of All Forms of Discrimination against Women – CEDAW, 1979 доступна на сајту <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>

¹⁶Иницијални извештај Србије доступан на сајту Министарства рада и социјалне политике <http://www.minrzs.gov.rs/cms/sr/propisi/rodna-ravnopravnost>

друге видове лишавања слободe.“¹⁷ Препоруком се захтева од држава потписница уговора да предузму неопходне мере ради превладавања насиља у породици, а које би требало да укључе усвајање посебне легислативе о насиљу у породици укључујући и кривичне санкције и грађанска правна решења.

Декларација УН о елиминацији насиља над женама¹⁸ представља још један важан документ којим се прописују превентивне мере за сузбијање насиља у породици. Извештаје о спровођењу мера, државе потписнице предају специјалној извештачици о насиљу над женама из Комисије за људска права УН. У једном од извештаја дат је свеобухватни модел легислативе о насиљу у породици како би се државна законодавства ускладила са међународним стандардима. Поред тога, Комисија за људска права УН подсећа државе на циљеве Пекиншке платформе, као и обавезе Конвенције о елиминацији свих облика насиља над женама, а у својој Резолуцији **2003/45 Елиминација насиља над женама**¹⁹ осуђује све облике насиља над женама, нарочито пребијање жена. Све поменуте стратегије усклађене су са **Миленијумским циљевима развоја**²⁰ у

¹⁷Доступна на сајту Уједињених Нација <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/index.html>

¹⁸Документ доступан на сајту <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/reports.htm>

¹⁹Резолуција доступна на сајту <http://www.unhcr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/0/92369a7e29927af3c1256d1f004196ce?OpenDocument>

²⁰Миленијумски циљеви развоја доступни на сајту <http://www.un.org/millenniumgoals/>

оквиру којих се борба за равноправност полова налази међу прве три приоритетне области.

Оквир Европске Уније

Један од најважнијих уговора којима Савет Европе дефинише обавезе држава чланица о људским правима је **Конвенција о заштити људских права и основних слобода**²¹ чију примену контролишу Савет министара и Европски суд за људска права са седиштем у Стразбуру. Комитет министара Савета Европе усвојио је неколико препорука државама чланицама које се односе на сузбијање насиља у породици, као и две важне декларације:

1. Декларација о политици супротстављања насиљу према женама у демократској Европи (направљен је план акције за борбу против насиља над женама са препорукама за формирање стратегије за сузбијање насиља у породици)²²

2. Декларација о равноправности жена и мушкараца као основни критеријум демократије (са препорукама за сузбијање насиља мушкараца уз терапеутске и образовне мере)²³.

²¹Конвенција доступна на сајту Савета Европе <http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/005.htm>

²²Декларација доступна на сајту <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=856263&Lang=en>

²³Декларација доступна на сајту http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/01ataglance/declaration_en.asp

Парламентарна скупштина Савета Европе дала је свој допринос борби против насиља у породици доношењем **Препоруке 1681 Кампања за сузбијање насиља у породици против жена**²⁴ у Европи којом се захтева од држава чланица да спречавају, истражују и кажњавају насиље у породици и штите жртве. Са истим циљем основан је и Комитет експерата за припрему Европске конвенције о сузбијању свих облика насиља над женама. **Препорука Рес/2002/5 Савета министара Савета Европе**²⁵ бави се управо представљањем насиља над женама у медијима:

Подстакнути медије да представљају слику жене и мушкарца неоптерећену стереотипима, а која се темељи на поштовању људске особе и људског достојанства; да избегавају програме који повезују насиље са сексом, колико год је то могуће, те би критеријуме требало узети у обзир и у подручју нових информационих технологија (17)

Подстакнути медије да учествују у кампањама које упозоравају широку јавност на насиље над женама (18)

Подстакнути организовање тренинга која ће новинаре/ке упозорити на могуће последице програма који повезују насиље са сексом (19),

Подстакнути израду кодекса понашања новинара/ки с посебним нагласком на проблем насиља над женама, а

²⁴Препорука доступна на сајту Савета Европе <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=812417&Site=CM>

²⁵Препорука доступна на сајту <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=280915>

везано уз организације за надзор медија (постојећих или које треба основати), подстакнути укључивање садржаја у вези с насиљем над женама и сексизмом (20).

У посебном делу препоруке наводи се део „Информисање, јавна свест, образовање и тренинг“ које садржи специфичне препоруке земљама чланицама да:

прикупе и дозволе приступ општој јавности адекватним информацијама које се тичу различитих типова насиља и њихових последица по жртве, укључујући интегрисану статистику, користећи све доступне медије (новине, радио, телевизију итд.);

мобилицу јавно мишљење кроз организацију или подршку конференција и информативних кампања како би друштво било свесно проблема и његових разарајућих ефеката на жртве и друштво уопште, тако да може отворено расправљати о проблему насиља над женама, без предрасуда или створених идеја.

Поред тога препорука садржи меморандум са објашњењима и коментаре препорука²⁶ од којих су најважнији следећи под редним бројем:

67. Медији представљају утицајну групу у савременим друштвима. Они извештавају на различите начине (штампа, ТВ (радио, пропагандне поруке, биоскоп, интернет, телефон, књиге и конференције), и њихов утицај у

²⁶Коментари препорука доступни на сајту: [https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CM\(2002\)17&Language=lanEnglish&Ver=advrev2&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CM(2002)17&Language=lanEnglish&Ver=advrev2&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)

погледу насиља над женама и девојчицама може бити сложен – негативан када подстичу насиље ширењем стереотипа, позитиван – када информишу јавност и подижу свест. Поштујући слободу штампе, владе би могле предузети мере којима би упознале медије с размерама њиховог утицаја у оба наведена случаја, а са циљем да се придобију за сарадњу.

68. Зато Препорука наглашава да би саморегулација медија могла допринети томе да медијски радници боље разумеју проблеме везане за насиље над женама.

Препорука Рес (2003) 13²⁷ о медијској дистрибуцији информација у вези са кривичним поступцима доноси следећа важна начела:

Начело 8 - Заштита приватности у контексту кривичних поступака који су у току.

При пружању информација о осумњиченим, оптуженим или осуђеним лицима, као и о осталим учесницима у кривичном поступку, мора се поштовати његово право на заштиту приватности у складу са чланом 8. Конвенције²⁸. Посебна заштита мора бити пружена малолетним и другим рањивим лицима, као и жртвама, сведоцима и породицама осумњичених, оптужених и осуђених лица. У сва-

²⁷Препорука доступна на сајту Канцеларије повереника за Слободан приступ информацијама од јавног значаја <http://www.poverenik.org.rs/index.php/sr/doc/medjunarodni-dokumenti/151-eoa---2003-13.html>

²⁸Конвенција за заштиту људских права и основних слобода, доступна на <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/005.htm>

ком случају, треба обратити пажњу на последице одавања информације која омогућује идентификацију лица наведених у овом Начелу.

Начело 15 - Подршка извештајима средстава информисања

Надлежне власти треба у догледно време и на обичан захтев да ставе на располагање новинарима/кама најаве планираних судских расправа, садржај оптужби и све информације које су важне за судску хронику. Новинарима/кама мора бити дозвољено, без дискриминације, да примају копије јавно објављених пресуда. Они морају имати могућност дистрибуције преношења ових пресуда јавности.

Начело 16 – Заштита сведока

Идентитет сведока се не сме откривати, осим ако се сведок није претходно сложио/ла, ако идентификација сведока није од јавног интереса или ако сведочење већ није обављено пред јавношћу. Идентитет сведока никада не сме бити откривен ако их доводи у животну опасност или представља претњу њиховој сигурности. Програми заштите сведока се морају строго поштовати, посебно у оквиру кривичних поступака који се воде против организованог криминала или поводом злочина почињеног у оквиру породице.

На нивоу Европске Уније постоје многе директиве, резолуције и препоруке које кроз правне тековине ЕУ (*acquis communautaire*) прописују поштовање свих аспеката људских права, права жена и родне равноправности, од

којих су најважније **Резолуција о насиљу над женама**²⁹ и **Резолуција о европској кампањи нулте толеранције према насиљу над женама**³⁰. На конференцији Европске Уније о насиљу над женама усвојена је Препорука експертских форума државама чланицама.

Савет Европске уније је 2002. године издао извештај о проблематици насиља у породици, који је укључио информације: о индикаторима насиља у породици; о имплементацији мера у области насиља у породици спроведених од стране држава чланица и институција ЕУ; резултате спровођења Пекиншке платформе за акцију. Осим поменутих прописа родна равноправност промовише се одлукама Европског суда правде, у Европском пакту о родној равноправности и низу других стратешких и развојних докумената.

Институционални механизми у Србији

Када је реч о институционалним механизмима у Србији који унапређују родну равноправност, дајемо кратак осврт о њиховом функционисању последњих неколико година. После Савета за равноправност полова РС, основан је Сектор за родну равноправност који ће 2008. године

²⁹Резолуција доступна на сајту <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2009-0098+0+DOC+XML+V0//EN>

³⁰Резолуција доступна на сајту <http://www.europarl.europa.eu/it/pressroom/content/20100315BKG70581/html/Background-information-for-the-seminar-on-Violence-against-Women>

прерасту у Управу за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике РС. Управа има неколико важних задатака у циљу унапређивања родне равноправности: да израђује законска и друга решења за побољшање положаја жена, припрема и спроводи Националну стратегију за побољшање положаја жена и унапређивања родне равноправности (2009-2015)³¹, Национални акциони план за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности (2010-2015),³² да спроводи Националну стратегију за спречавање и сузбијање насиља над женама и насиља у породици, да сарађује са организацијама цивилног друштва (ОЦД) и да прикупља инпуте за извештај Србије CEDAW комитету.

Такође, један од одбора Народне Скупштине Републике Србије је и Одбор за равноправност полова. Ове године је установљена и независна институција Повереника за заштиту равноправности кога бира Народна Скупштина. Повереник је задужен за разматрање притужби и давање препорука.

У Војводини у овој области делује Покрајински секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова, Завод за равноправност полова³³ (истраживањима и анализама прати остваривање родне равноправности), Одбор за равноправност полова Покрајинске Скупштине, и у

³¹Сл. Гласник Р Србије, бр.55/05 и 71/05

³²Сл. Гласник Р. Србије, бр.67/2010

³³Одлука о оснивању Покрајинског завода за равноправност полова, СЛ АПВ бр.14/2004

оквиру институције Омбудсмана заменица за област родне равноправности. Поред ових треба поменути деловање локалних механизма (која имају само саветодавну улогу), али и веома важну и делотворну улогу ОЦД, нарочито Аутономног женског центра. Ове женске невладине организације имају још од деведесетих велико искуство у борби против насиља над женама (превенција, подизање свести, пружање услуга...).

Када се разматра законски оквир о насиљу над женама, у студији „Мапирање породичног насиља према женама у Централној Србији“ наводи се задовољство законским променама, али не и њиховом ефикасношћу и имплементацијом појединих закона. Законски оквир за заштиту жртава сексуалног и родно заснованог насиља обухвата законе који дефинишу насиље у породици на следећи начин:

1. Породични законик (члан 197, ст 1 и 2)³⁴

(1) Насиље у породици јесте понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице.

(2) Насиљем у породици у смислу става 1 овог члана сматра се нарочито:

1. Наношење или покушај наношења телесне повреде;
2. Изазивање страха претњом убиства или наношење телесне повреде члану породице или њему блиском лицу;

³⁴Породични законик донет је 2005. године Сл. Гласник РС, бр.18/05

3. Присиљавање на сексуални однос;
4. Навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14-ту годину живота или немоћним лице;
5. Ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима;
6. Вређање, као и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање.

Члановима породице у смислу става 1. овог члана сматрају се:

1. супружници или бивши супружници;
2. деца, родитељи и остали крвни сродници, те лица у тазбинском или адоптивном сродству, односно лица које везује хранитељство;
3. лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству;
4. ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери;
5. лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.

Мере заштите су прописане чланом 198 којим се „привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице“ које укључују и издавање налога за исељење или усељење из породичног

стана без обзира на право својине односно закупа непокретности, као и забрану приближавања или приступа око места становања или места рада члана породице. Трајање мере заштите се такође регулише овим чланом (годину дана), док се следећим члановима прецизира продужетак и престанак мера заштите.

2. Кривични законик³⁵

По овом законуку у члану 194 прецизира се да „насиље у породици обухвата примену насиља, претњу да ће напасти на живот или на тело, дрско или безобзирно понашање“ којим се „угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице“. Накнадним амандманима повећана је казна за кривично дело насиља у породици, па се ако је „коришћено оружје, опасно оруђе или друго средство подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши“ прописује казна затвора од три месеца до три године. Казна затвора од једне до осам година прописана је ако је наступила „тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља или су учињена према малолетном лицу“, док је казна затвора од три до дванаест година прописана ако је „наступила смрт члана породице“. За кршење мера заштите од насиља у породици које је

³⁵Тек измене и допуне Кривичног закона из 2002. године (Сл. гласник бр.10/2002) чланом 118а-насиље у породици. Потом се ситуација погоршава изменама и допунама из 2005. године (Сл. гласник РС бр.85/05) којим се умањују казне за кривично дело насиље у породици

одредио суд кажњава се „новчаном казном или затвором до шест месеци“. Према информацијама Аутономног женског центра највећи проблеми у спровођењу закона су: тумачење обележја „члан породице“ и радње извршења кривичног дела, однос са другим кривичним делима, разлози за одустајање од кривичног гоњења, одмеравање казне, сарадња са другим органима и институцијама.

3. Закон о равноправности полова

Закон о равноправности полова³⁶ у члану 29 истиче да „сви чланови у породици имају једнако право на заштиту од насиља у породици“ као и да су „органи јавне власти дужни да планирају, организују, спровode и финансирају мере намењене подизању свести јавности о потреби спречавања насиља у породици“. Прецизира се да се „дискриминацијом не сматрају посебне мере и програми намењени“:

1. жртвама насиља у породици којима се обезбеђује социјална, правна и друга помоћ и накнада, у циљу заштите од насиља у породици и отклањања и ублажавања последица насиља;

2. збрињавању жртава насиља, у циљу спречавања насиља и остваривања њиховог права на живот без насиља (Сигурне куће и др.)

3. извршиоцима насиља у породици, у циљу спречавања даљег насиља.

³⁶Сл. гласник РС, бр. 104/2009

Осим овог у члану 41 који се бави јавним информисањем стоји да информације путем средстава јавног информисања не смеју садржавати нити подстицати дискриминацију засновану на полу. Поред тога каже се да се очекује да „програми развијају свест о равноправности заснованој на полу” али и да „предузимају одговарајуће мере ради измене друштвених и културних образаца, обичаја, сваке друге праксе који условљавају стереотипе, предрасуде и дискриминацију утемељену на идеји о подређености, односно надређености одређеног пола”.

4. Закон о забрани дискриминације

У члану 11 Закона о забрани дискриминације³⁷ стоји да је „забрањено изражавање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства у јавним гласилима и другим публикацијама, на скуповима и местима доступним јавности, исписивањем и приказивањем порука или симбола и на други начин”. На медије се директно односи ставка 3 члана 13 која упозорава да је „пропагирање дискриминације путем јавних гласила” тежак облик дискриминације. Осим тога, у члану 20 овог Закона стоји да дискриминација постоји ако се поступа противно начелу равноправности полова, односно начелу поштовања једнаких права и слобода жена и му-

³⁷Сл. гласник РС, бр. 22/2009

шкараца у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, приватног и породичног живота.

5. Закон о јавном информисању и Закон о радиодифузији

У другу групу закона спадају они који се тичу медија: Закон о јавном информисању³⁸ и Закон о радиодифузији³⁹. Иако се не баве конкретно насиљем у породици, следећи чланови Закона о јавном информисању, могу посредно да се тичу лица о којима се пише у оквиру ове теме:

Члан 38

Забрана говора мржње

Забрањено је објављивање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, етничкој групи, полу или због њихове сексуалне опредељености.

Члан 41

О заштити малолетника

Ради заштите права малолетника у јавним гласилима мора се посебно водити рачуна да садржај јавног гласила и начин дистрибуције не нашкоде моралном, интелектуалном, емотивном или социјалном развоју малолет-

³⁸Сл. гласник РС, бр. 43/2003, 61/2005 и 71/2009

³⁹Сл. гласник РС, бр. 42/2002, 97/2004, 76/2005

ника. Садржај јавног гласила који може угрозити развој малолетника, у смислу става 1. овог члана мора бити унапред јасно и видно означен као такав и дистрибуиран на начин за који је најмање вероватно да ће га малолетник користити. Малолетник се не сме учинити препознатљивим у информацији која је подесна да повреди његово право или интерес.

Члан 43

О објављивању информација из приватног живота и личних записа

Информација из приватног живота, односно лични писани запис (писмо дневник, забелешка, дигитални запис и слично), запис лика (фотографски, цртани, филмски, видео, дигитални и слично) и запис гласа (магнетфонски, грамофонски, дигитални и сл.) не може се објавити без пристанка лица чијег се приватног живота информација тиче, односно лица чије речи, лик односно глас садржи, ако се при објављивању може закључити које је то лице.

У **Закону о радиодифузији**, у члану 19 стоји да је Агенција о радиодифузији дужна да штити права малолетника, док се у члану 8 наглашава да треба спречити емитовање програма који садрже информације којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе због њиховог припадања или неприпадања одређеној раси, вери, нацији, етничкој групи или полу.

Члан 21 бави се говором мржње: Агенција се стара да програми емитера не садрже информације којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због различите политичке опредељености или због припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, етничкој групи, полу или због сексуалне опредељености.

Такође, треба поменути и **Закон о оглашавању**⁴⁰ где се напомиње да није дозвољено непосредно или посредно дискриминисање по било ком основу.

Осим законских уредби, инструкције о извештавању о насиљу у породици садржи и Кодекс новинара/ки Србије⁴¹:

- Новинар/ка се мора супротставити свима који крше људска права или се залажу за било коју врсту дискриминације, говор мржње и подстицање насиља.
- Новинар/ка је дужан да поштује правило претпоставке невиности и не сме никога прогласити кривим до изрицања судске пресуде.
- Новинару/ки је забрањено да користи непримерене, узнемиравајуће, порнографске и све друге садржаје који могу имати штетан утицај на децу.
- Новинар/ка поштује приватност, достојанство и интегритет људи о којима пише.
- Новинар/ка је обавезан да осигура да дете не буде угрожено или изложено ризику због објављивања његовог имена, фотографије или снимка с његовим ли-

⁴⁰Сл. гласник РС, бр. 79/2005

⁴¹Кодекс доступан на сајту <http://nuns.rs/dokumenti/index.jsp>

ком, кућом, заједницом у којој живи или препознатљивом околином.

- Новинар/ка је дужан да поштује и штити права и достојанства деце, жртва злочина, особа с хендикепом и других угрожених група.

Остали закони и уредбе

Ваља поменути и **Закон о заштити података о личности**⁴² којим се спречава „незаконито прикупљање, обрада, чување, коришћење и размена личних података као и њихово изношење из земље“. Лични подаци се, како стоји у члану 2. овог Закона, могу користити „само на основу писмене сагласности грађанина“. Такође, у члану 5 наглашено је да „за малолетна лица ту сагласност дају родитељи или усвојиоци, односно старатељи“.

Поред набројаних закона, у **Уставу Републике Србије**⁴³ у члану 15 и члану 21 наглашава се да држава јемчи равноправност полова као и да забрањује сваку дискриминацију по полу.

⁴²Службени гласник РС, бр. 97/2008, 104/2009

⁴³Службени гласник РС, бр. 98/06

МИТОВИ И ИСТИНЕ О НАСИЉУ У ПОРОДИЦИ

Када људи не располажу објективним, ваљаним и провереним чињеницама, њихова су уверења базирана на општеприхваћеним ставовима и предрасудама. Тако и када је реч о насиљу у породици постоје већ окоштани стереотипи о карактеристикама насиља у породици који су препознатљиви и у медијима.

Стереотип: *Такве ствари се догађају другима и насиље није чешћа појава.*

Истина: ***Насиље у породици је свејерисушно.***

Стереотип: *Најчешће жена изазива насиље, јер је она спровоцирала насилника (сама је то тражила).*

Истина: ***Насилник изазива насиље.***

Стереотип: *Жрџве су мазохисџи и уживају у насиљу, јер не одлазе од насилника.*

Истина: ***Жене над којима је вршено насиље најчешће немају материјална средсџва да оду, а ниједна од њих не ужива у насиљу.***

Стереотип: *Да им насиље смета жене би се обраџиле за стручну помоћ институџијама.*

Истина: *Будући да је још увек неефикасан систем заштите, жене сипрахују од осветице парћнера/насилника.*

Стереотип: *Не треба се мешати у туђе насиље, јер то парћнери треба да реше сами.*

Истина: *Насиље у породици је друштвени проблем на који треба реаговати сваки пут кад се уочи.*

Стереотип: *Алкохол је главни узрочник насиља*

Истина: *Иако се често исцлава под дејством алкохола, то никако није главни узрок насиља, већ може да делује као окидач. Друштвено је прихватљивије окривити алкохол и скинути кривицу са насилника.*

Стереотип: *Насиље у породици се дешава само у нижим друштвеним слојевима.*

Истина: *Насиље у породици је присутно у свим друштвеним слојевима.*

Стереотип: *Само ако је ментално болестан мушкарац може да туче жену.*

Истина: *Заста постоје насилници који су ментално оболели, али то је најчешће објашњење које служи да оправда насилничково понашање.*

Стереотип: *Ако парћнер само прети не значи да је реч о насилнику*

Истина: *Претиње су посебан облик психичкој злостављања и никако се не смеју занемарити.*

МЕДИЈСКА СЛИКА СРБИЈЕ

Истраживање које је за потребе пројекта „Борба против сексуалног и родно заснованог насиља“ урадила агенција Ninamedia обухватила анализу медијске присутности насиља над женама, децом и старима у прошлој години. Истраживањем су обухваћени текстови објављени на ову тему у 16 дневних новина и 198 периодичних као и 76 локалних штампаних медија широм Србије. Редовно је обрађено и 11 националних електронских медија (ТВ и радио станица) и исти број локалних.

Присутност прилога о насиљу у породици у српским медијима

Чињенице: Објављен број прилога на тему насиља над женама, децом и старима у 2010. години је 1198.

Истраживање је показало да је извештавање о насиљу у породици много присутније у штампаним, него у електронским медијима, да у извештавању највише учествују дневни национални листови, мање локални, а најмање периодични. Недовољна присутност текстова о насиљу у породици у периодици сугерише да не постоји аналитичан приступ овој теми (текстови на ову тему објављују се најчешће у часописима који се баве црном хроником).

Препорука: Требало би да тежимо ка томе да се интересовање новинара/ки, а самим тим и самог друштва пребаци са нивоа дневног извештавања о догађају на ниво друштвеног проблема којим ће се бавити недељници и дневни часописи из броја у број. У случају разрађивања тема у периодичној штампи има више простора за чланак и аналитички приступ, па је лакше тему пребацили у контекст друштвеног проблема. Истовремено, дневне новине имају могућност да прате случај који се догодио из броја у број и на тај начин подстакну надлежне институције (полицију, тужилаштво и суд) да правовремено реагују. Објављивањем неколико текстова о једном случају шаље се порука читаоцима и друштву да „нам је стало до коначног исхода“ што и показујемо аналитичким извештавањем које није остало на нивоу пике вести.

Чињенице: Периодични часописи који се баве “женским темама” такође немају велики број текстова о насиљу у породици што указује да нема едукативног приступа.

Препорука: Ако би садржај попут конкретног насиља у породици био „претежак“ за ову врсту новина, могуће је и пожељно бавити се темама економске независности жена која је један од првих услова за равноправност у породици. Могуће је у оваквој врсти часописа обрадити и рубрике са женама које су успешно превазишле проблем насиља (оставиле су насилника, пријавиле и слично), тако да ова врста садржаја буде у складу са уређивачком политиком новина, а уједно стимулативна за остале жене, жртве насиља.

Чињенице: Присуство прилога о насиљу још је мања у електронским медијима који су, како показују истраживања, највећи извор информација грађанима Србије. Од укупног броја прилога о насиљу у породици и родној равноправности само мали проценат електронских медија извештава о насилном чину или покушају, а тада су то углавном национални, а не локални медији.

Препоруке: Национални емитери, нарочито јавни сервис, требало би више пажње да посвете овом проблему.

Насловне стране

Чињенице: Од свих прилога о насиљу један мањи део (9,5 одсто од укупног броја) најављен је на насловној страни, док су насловнице овог типа чешће у локалним медијима.

У односу на објављен број текстова ове садржине, локална штампа их је у процентима највише најавила на насловној страни (23,8 одсто) односно пет прилога. Тај број је неупоредиво мањи од 106 најави на насловној страни које је имала дневна штампа али је то свега 9,2 одсто од укупно објављеног броја ових прилога у дневним новинама којих је било 1147.

Препорука: На насловну страну се стављају „најзанимљивији“ текстови, односно они који би требало да привуку читаоца да купи новине. Текстови о насиљу у породици су на насловним странама када се ради о јавним личностима (убиство Ксеније Пајчин, Љубиша Буха Чуме шамарао

своју жену...) или тешким убиствима. Процена је струке да читаоце не би требало „замарати“ тешким садржајем, већ му посебно у дневним новинама пружити кратку, јасну, истиниту и правовремену информацију. Међутим, треба нагласити да једино писање о насиљу у породици са аспекта неприхватљиве друштвене појаве може да буде кључ за остваривање улоге медија у разрешењу овог проблема. То подразумева и најаве на насловној страни и то не само у оним случајевима када се ради искључиво о трагичним и фаталним исходима насиља у породици, већ када је реч о покушајима насиља како би насиље успешније предупредили.

Насилни чин или покушај насиља?

Чињенице: у 90 прилога писано је о покушају насиља док је у 1108 реч о извршеном насиљу. Док се у домаћој штампи веома мало пише о покушајима насиља у породици, у електронским медијима нема ниједног прилога о томе. То значи да на телевизији, на пример нема апсолутно никакве осуде покушаја насиља. О томе пишу искључиво дневни листови и то спорадично. Ова тема готово да уопште није присутна у локалној и периодичној штампи, што указује на недовољан сензибилитет новинара/ки у приступу овој теми и на недостатак свести о значају њихових текстова у превенцији насиља у породици.

Препорука: Циљ је да се насиље предупреди, а кад се већ догоди да се адекватно казни. Међутим, ако се не пише о

покушајима насиља као о друштвено неприхватљивом понашању, онда се као информације преносе трагични догађаји. Истовремено то значи да нама новинарима/кама није занимљива прича о покушају већ да чекамо да се насиље догоди па да направимо вест, извештај, репортажу и слично!

Препоручује се управо супротно, да осудимо покушај, јер ћемо тако јаче и јасније осудити сам чин насиља. Требало би да почнемо да мењамо ствари, тако што ћемо редовно и детаљно извештавати о покушајима насиља и то са аспекта крајње недопустивог понашања.

Аномалије, попут насиља у породици заслужују сваку осуду друштва, па самим тим и новинари/ке зарад „објективности извештавања“ не треба да се либе да јасно осуде злочин.

Типови насиља у породици

Чињенице: У 915 прилога реч је о физичком насиљу док је о сексуалном 394 прилога.

Истраживање показује да штампани медији највише пажње поклањају физичком насиљу, а електронски скоро искључиво третирају мешавину физичког и сексуалног насиља. О тој врсти насиља се доста и пише, као и о сексуалном насиљу када се јавља самостално. О психолошком насиљу се пише неупоредиво мање.

Препорука: Извештавање ове врсте је у складу са стварношћу Србије у којој је, према свим истраживањима, нај-

раширеније физичко насиље. Ово је облик злостављања које жене најчешће и пријављују, док се психичко насиље, у већини случајева, једноставно толерише и не препознаје као насиље. Таквих примера је на сваком кораку: „Добар ми је муж, не бије ме“! Било би добро више и чешће извештавати о психолошком малтретирању, јер је оно заправо насиље у пуном облику.

Ко су жртве насиља?

Чињенице: Жене су жртве насиља у 824 прилога, деца у 363 док су стари у 98 прилога.

Велики број истраживања, и у свету и код нас, потврђује да је највећи број особа над којима је вршено насиље, а о којима медији пишу, женског пола, мада су у медијима често приказана и деца која насиље трпе.

Ко су починиоци насиља?

Чињенице: Као насилник се у 989 прилога наводи мушкарац, док су особе женског пола починиле насиље 185 пута, а у 75 случајева није утврђен починилац насиља.

Најбројнији починиоци насиља у породици су мушког пола (78,2 одсто) док су жене у много мањем проценту извршитељке насиља (10,8 одсто). Дневни листови имају највећи број текстова о починиоцима насиља. Национални емитери много више пажње посвећују починиоцима насиља од локалних.

Однос партнера међу којима се јавља насиље

Чињенице: У 374 прилога (46,8 одсто) било је партнерског односа у 381 није (47,7 одсто) док у 44 прилога није утврђен однос.

Истраживање показује да се насиље битно не повећава у зависности од тога да ли су починилац и особа која трпи насиље у партнерском односу или не.

Препорука: Врло је важно избегавати у текстовима описе породичног насиља као „брачна свађа“, „сукоб“ или „препирка“. Ваљало би да схватимо да када напишемо да су се „потукли“, или је „жена повређена током брачне свађе“ ми аутоматски овај чин одвајамо од друштвене заједнице и остављамо га породици да га сама решава. Другим речима, потврђујемо дугогодишњи стереотип да је насиље приватна ствар и проблем онога коме се дешава. „Муж насилник“ је прихватљива и тачна формулација којом се указује на то да су особе у брачном односу, а да је жена претрпела насиље. Брачна свађа, међутим, имплицира да они у насиљу учествују заједно и да „деле одговорност“.

Откривање идентитета насилника и особе која насиље трпи

Чињенице: Идентитет жртве приказан је у 664 прилога што је 56 одсто од 1198 прилога укупно, док је идентитет насилника откривен у 63 одсто прилога (755).

У највећем броју случајева медији откривају идентитет и насилника и жртве. При том, идентитет насилника се че-

шће открива него идентитет жртве (19,3 одсто према 11,7 одсто). У откривању идентитета насилника предначе електронски медији, мада се и у штампаним медијима пре открива овај идентитет, него идентитет особе која је претрпела насиље. Иако би тај податак могао да указује да је жртва заштићенија, ипак је велики број случајева где су откривена оба идентитета.

Препорука: Као новинари/ке често немамо свест о томе да објављивањем имена жртве, жртву поново жигосемо, па она поново преживљава трагедију, што се стручно назива – секундарна виктимизација. Нужно је сачувати идентитет жртве и не објављивати име нити фотографију. Иницијали чувају идентитет, али се у текстовима среће и ситуација где јесу стављени иницијали, али је детаљно објашњено где се насиље догодило. Ако се поред иницијала жртве која је преживела насиље стави, на пр. име села, њен идентитет је открит баш као да је објављено пуно име и презиме.

Насупрот овоме, потпуно други приступ извештавању се препоручује када је реч о објављивању идентитета насилника. Пожељно је да се његов идентитет истакне сваки пут када је он познат и када га је полиција потврдила. Потребно је да насилник доживи јавну осуду тако што ће сви знати шта је урадио!

Да ли се у медијима наводи казна за почињено насиље?

Чињенице: У 20,5 одсто свих прилога поменути је казна за починиоца.

Општи је утисак да је казна за починиоце насиља у породици недовољно истакнута у медијима, нарочито у електронским, који скоро никада не наводе санкције намењене починиоцу. Дневни листови су најодговорнији по том питању, а нешто иза њих су периодична и локална штампа.

Препорука: Санкционисање насиља умањује број нових случајева насиља, као и понављање насилног понашања. Зато је изузетно важно што чешће писати о насилницима који су кажњени, јер се на тај начин утиче на друге насилнике да не почини насиље, а истовремено жртвама даје подстицај да насилника пријаве. Такође је препоручљиво, уколико је реч о текстовима у којима се не помиње конкретан насилник, или он није (још увек) осуђен, навести колике су забрањене казне.

Колико се објављују фотографије насилника и жртве?

Чињенице: Фотографија насилника присутна је у 209 прилога односно 17,7 одсто и скоро исто толико фотографија жртве – 17,7 одсто (211)

Иако и кодекс новинара/ки и други правни прописи налажу да се штити идентитет, у медијима се објављују фотографије насилника и особе која је трпела насиље. Док се у дневним и локалним новинама нешто више објављују фотографије жртве, у периодичним су чешће фотографије насилника, али и насилника и жртва заједно.

Препорука: Објављивање фотографије жртве је можда и горе од откривања њеног имена. Фотографија треба да је

адекватно затамњена. Када је реч о насилнику, потребно је објавити фотографију уколико је потврђено да је насилник особа са фотографије.

Колико медији наводе институције и НВО које се баве насиљем?

Чињенице: Невладине организације и институције које се баве превенцијом насиља у породици чешће се помињу у штампаним медијима него у електронским, готово увек у позитивном или неутралном светлу.

Препорука: Додавање антрфилеа је један од начина да се, без ремећења концепције самог текста, напишу називи и бројеви телефона невладиних организација које се баве заштитом жена и њихових права. Препоручљиво је уписати и бројеве СОС телефона као и најближе државне институције којој би жртве насиља требало да се обрате. Није могуће објавити контакте свих невладиних организација, али би требало навести два или три контакта најближих организација за помоћ жртвама насиља.

Да ли се осуђује насиље у медијима?

Чињенице: Насиље се, како показује истраживање, готово увек осуђује у медијима и то највише у штампаним националним дневним листовима, а мање у локалним и периодичним. Иако је осуда насиља присутна и у електронским медијима, она је много мање уочљива него у штампаним.

Телевизије са националном фреквенцијом требало би највише да воде рачуна да се насиље јавно осуди.

У којим рубрикама се пише о насиљу?

Чињенице: Број текстова о насиљу у рубрици „црна хроника“, двоструко је већи од броја текстова са овом темом у осталим рубрикама, што указује на начин како се приступа овој теми. Текстови из црне хронике највидљивији су у таблодним новинама.

Иако се случајеви насиља често завршавају трагично, поражавајуће је да медији о томе пишу тек када дође до фаталног исхода, а не и када је потребно указати на потребу да се насиље спречи. Када се пише о насиљу, у хроникама се зарад сензације често наводе детаљи насилног чина и откривају идентитети оба учесника у сукобу. Осим тога, насиље се пуно помиње у вестима дневних новина, али и у рубрикама које су посвећене појединим регионима или градовима (Војводина, Србија, Београд). У тим рубрикама се најчешће износи само вест, без веће анализе догађаја која би требало да прати текстове о насиљу у породици. Јако мали број текстова о насиљу налази се у рубрици „Друштво“ у оквиру које је могућ аналитичан приступ овој осетљивој теми.

Препорука: Хроника је рубрика у којој се објављују вести о смрти, убиствима, крађи, шверцу, силовањима и другим несрећним догађајима. То је рубрика коју људи пуно чита-

ју, али и често заобилазе. Тамо се налази стварност која „није нимало ружичаста“.

Требало би писати о насиљу у породици и у рубрици „друштво“, на аналитичан и информативан начин; тако што ће се писати о „броју кажњених насилника“, „животу жена жртава насиља после одласка од злостављача“. Могуће је упоређивати европску и домаћу законодавну и социјалну праксу и слично. Могуће је правити и аналитичке текстове на тему профила насилника. Статистички подаци су увек интересантни, па је, на пример, могуће правити анализу распрострањености насиља по годинама или писати о броју невладиних организација, као и начину рада институција које се баве заштитом жена и подршком жртвама насиља. Дакле, постоје начини да се о насиљу пише и када се не догоди конкретан инцидент и да се притом развија свест грађана о општој нетолеранцији према насиљу.

Родна равноправност у медијима?

Чињенице: Број прилога у којима се помиње родна равноправност је 374.

Прилози о родној равноправности су много чешћи у штампи, и то у дневним више него у локалним и периодичним листовима. Осим тога, прилози о родној равноправности чешћи су на националним него на локалним телевизијама.

ПРИМЕРИ ДОБРЕ И ЛОШЕ НОВИНАРСКЕ ПРАКСЕ

Почињемо једним изразито добрим примером.

PRETUKAO, PA SILOVAO

Milan P. (26) iz Leštana uhapšen zbog sumnje da je u šumi blizu Pećinaca zlostavljao, pa opljačkao šesnaestogodišnju devojku

Milos Ž. Lazić
milos.lazic@kurir.info.rs

SREMSKA MITROVICA - Iskorio bespomoćnost žrtve!

Milan P. (26) iz Leštana uhapšen je zbog sumnje da je pretukao, silovao, pa opljačkao 16-godišnju devojku. Zbog pomaganja Milanu P. uhapšen je njegov poznanik Mladen N. (25) iz Grocke.

Kako saznajemo, Milan P. je tinejdžerku namamio u svoj automobil dok je čekala autobus u selu Deča u blizini Pećinaca.

- Primetio ju je dok je prolazio pored autobuske stanice vozeći „jugo“. Pitao ju je koliko košta autobuska karta do njenog mesta. Kad mu je odgovorila da je cena 120 dinara, rekao joj je da će je za te pare on odvesti kolima do kuće - kaže naš sagovornik iz policije.

Kad je devojka, ne sluteći ništa, ušla u automobil, počeo je košmar. Umesto do kuće, Milan ju je odveo do prvog skrovitog mesta - šumarka u blizini.

- Tamo je uz pretnju batinama tražio da se skinе. Pošto se oprala, počeo je da je udara i na kraju ju je pretukao i silovao. Zatim joj je oteo mobilni telefon, izbacio je iz kola i pobeo - priča naš sagovornik iz istrage.

Šesnaestogodišnjakinja se nekako doteturala do Deča. Bila je dovoljno hrabra i svesna da sve odmah prijavi policiji.

Obojica uhapšenih su izvedena pred Viši sud u Sremskoj Mitrovici, koji im je odredio pritvor u trajanju do mesec dana. **17**

Pokušao da pobege iz Srbije

- Milan P. je skoro nedelju dana uspevao da izmakne policiji, ali je na kraju uhapšen prilikom pokušaja da iz Srbije pobege u Crnu Goru - kaže sagovornik Kurira.

Umesto do kuće, odveo ju je do prvog skrovitog mesta - obližnjeg šumarka

Nasilnik je primetio tinejdžerku dok je čekala autobus u selu Deča u blizini Pećinaca

Ovaj tekst služi kao primer dobro napisanog teksta, počevši od naslova u коме se jasno kaže šta se desilo. Uspesno je sačuvan identitet žrtve što je posebno važno, s obzirom da je reč o maloј средини где је из података са потписа фотографије могуће naslutiti o коме се ради. Ипак, у тексту нема ни иницијала жртве, чиме је девојка на прави начин заштићена. Идентитет насилника је делимично откривен, а извештај написан са јасним ставом о насиљу као друштвено неприхватљивом понашању.

Следећи пример је, у најмању руку, шокантан. Наиме, насловни блок је одличан, док је текст врло лош.

Crna hronika

TRUDNU ZENU UBIO BATINAMA

OVDE JE
UBIJENA
JELENA...
Kuća
Dragana
Novakovića

**Dragan Novaković (32) usmrtio nevenčanu ženu Jelenu Matić (26),
koja je bila u petom mesecu trudnoće. Nesrećnica sahranjena juče**

© NEKIMIA PIVOČ

MILOS Ž. LAZIĆ
milos.lazic@kurir.info.rs

BEOGRAD - Užasan zločin!

Jelena Matić (26), koju je u utorak pretukao do smrti njen nevenčani suprug Dragan Novaković (32), sahranjena je juče na groblju u Obrenovcu. Nesrećnica je umrla od batina u muževljevoj porodičnoj kući u selu Krtinska kraj Obrenovca. Sahrani su prisustvovali porodica i rođaci pokojnice.

- Jelena se doselila kod Dragana u jesen prošle godine. Videla sam u utorak Hitnu pomoć, ali to se i ranije dešavalo, kad bi malo više popila. Bila je u petom mesecu trudnoće, ali i dalje je pila. Mislila sam da su i ovog puta došli zbog toga. Tek kad su policajci odveli Dragana s

liscicama na rukama, shvatila sam da je nešto pošlo po zlu - kaže za Kurir komšinica Svetlana Lazić iz ulice Dorćule, gde se nalazi i skromna kuća Novakovićevih.

Videla sam u utorak Hitnu pomoć, ali to se i ranije dešavalo, kad bi malo više popila. Bila je u petom mesecu trudnoće, ali i dalje je pila - kaže za Kurir komšinica Svetlana Lazić

Dragan je Jelenu pretukao, a zatim pozvao Hitnu pomoć. Lekarima je rekao da ne zna kako se povredila. Kad su je pregledali, primetili su da žena ima sumnjive povrede, pa

su zvali policiju.

Pokojna Jelena je, kažu nje-ne komšije, mnogo pila. Iz prvog braka imala je dvoje dece, Jovanu i Uroša.

- Bivši muž ih je odveo sa

ja ubijene žene.

Pre nekoliko meseci Jelena je poznanicima rekla da će otići na lečenje, ali umesto toga otišla je u obližnje selo Krtinska, kod Dejana Novakovića.

- Njen otac Dragan bio je odličan moler. Moju kuću je održavao godinama, ali onda je postao alkoholičar. On i njegova žena Radmila imali su četiri sina i Jelenu, sa toliko dece mogli su da budu jači od opštine, ali ih je pice uništilo. Dešavalo se da zajedno piju otac, braća i sestra. Imali su kuću u ulici Vuka Karadžića, ali su je proda-

li, a pare potrošili, i sada žive u udzerici.

Najmlađi sin se zamonašio i otišao u manastir - kaže za Kurir jedan od komšija iz Obrenovca, koji nije želeo da se predstavi. ☒

sobom kad su se razveli. Od tada kao da nije znala za sebe. Vidali smo je kako pije ispred prodavnica. Toliko se opijala da nije mogla da hoda - kaže komši-

Dragan robijao jer je ubio komšiju

Dragan Novaković je 12. maja 1998. godine ubio komšiju Milana Stevanovića i za taj zločin osuđen je na 10 godina zatvora. Dragan i pokojni Milan su se družili, a tog dana su u dvoristi Novakovića sedeli i pili ceo dan. U jednom trenutku došlo je do svade i Dragan je metalnom sipkom udario Milana, usmrivši ga na mestu. Posle toga je sam otišao u policiju i prijavio se.

Tragedija Jelenine porodice

- Prvo je umro Jelenin brat Ivan Matić, uspešan karatista. Otkazalo mu srce u porodičnoj kući. Onda majka Radmila 2009. godine, a na kraju i Jelena - kaže jedna komšinica Matića dok pokazuje smrtnovnice, koje se nalaze jedna ispod druge na skromnoj bari Matića.

У целом тексту се заправо говори о томе да је жртва била алкохоличарка чиме се доводи у питање моралност односно карактер жртве и анулира злочин насилника. У антрфилеу пише да је човек који је убио покојну Јелену већ извршио једно убиство, али је све то приказано као споредна ствар. Утисак који оставља овај текст је да је цела породица покојне жене, алкохоличарска, што асоцира на то да је својим понашањем изазвала насилника. Невероватно је колико је злочин у овом тексту „сакривен“, а улоге насилника и жртве скоро потпуно замењене. Да је у лид стављена чињеница да је реч о двоструком убици, текст би био потпуно другачији. Права вест је да је убијена трудна жена, и то батинама, како се каже у наслову, а не то да је била алкохоличарка.

Следећи наслов може да послужи као пример доброг наслова у коме је истакнут злочин посебно због објашњена зашто се све догодило.

Slomio joj kičmu zbog hiljadu dinara

Већ следећи пример је “скандалозан” иако је са истом тенденцијом да се одговори на питање зашто се нешто догодило.

УБИО ЖЕНУ БЕЗ РАЗЛОГА

Овај наслов заправо каже да би било “у реду” да је убије али само да је имао разлог. Јасно је колико су овакви наслови недопустиви, мада их је нажалост у српској штампи доста.

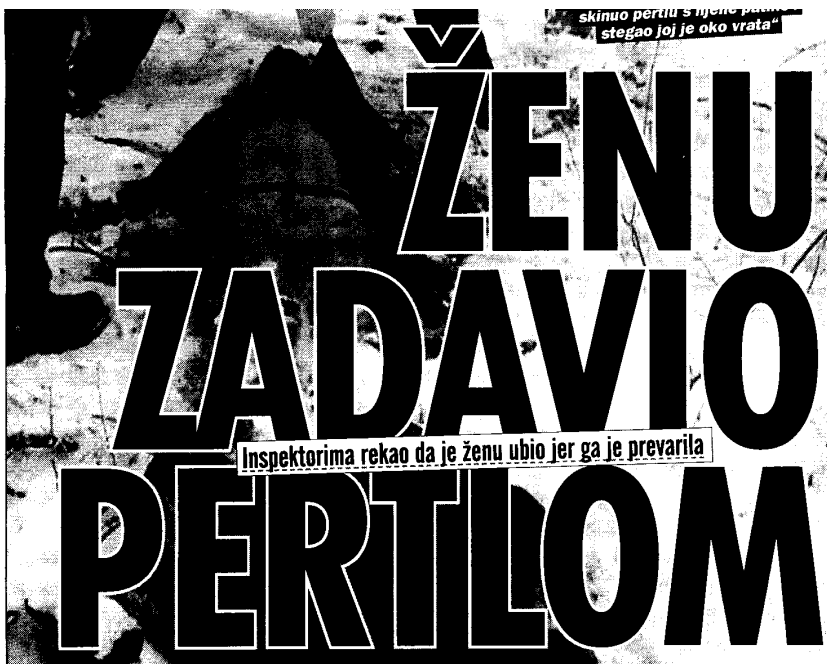
У следећа три примера анализирали смо наслове о истом догађају у различитим новинама.

Zadavio ženu, prevarila ga sa prijateljem

Овај наслов, баш као и претходни одговара на питање зашто је насилник задавио жену и уместо да осуди злочин, романтизује га и делимично оправдава и то на више начина. „Злочин из љубоморе” упућује на страст и интиму двоје људе у шта се не треба мешати. Дакле, то је лична ствар која се догодила између насилника и жртве, а оваквим насловом шаље се порука да је догађај испраћен само као романтичарски феномен, што по сваку цену треба избегавати. То што је наглашено да га је жена преварила са пријатељем, доводи у питање моралност жртве и делимично оправдава насилника. Општи утисак овог наслова је да су жртва и насилник подједнако криви за „оно што им се догодило”.

Из следећег наслова, који описује исти догађај, стиче се сасвим другачији утисак.

Из првог наслова није се могло ни наслутити о каквом се зверству ради за разлику од овог наслова који врло конкретан описује злочин и осуђује га.

Исти текст, трећи наслов.

Pronađena mrtva prostitutka

Кад се прочитају сва три наслова, на први поглед се чини да је реч о различитим догађајима. Оваквим насловима насиље се релативизује јер се моралност жртве доводи у питање. Као да друштвену пажњу не заслужује чињеница да је убио, већ је неопходно, због атрактивности текста, појачати наслов. Таквом праксом подгревају се стереотипи и предрасуде о насиљу да је жртва изазвала насиље. Ово је типичан пример сензационалистичког наслова.

Следи текст:

BEOGRAD – Šeribana I. (42) iz Beograda nađena je bez znakova života u šumi pored auto-puta Beograd – Zagreb. Zbog sumnje da je počinio ubistvo, uhapšen je njen nevenčani suprug 44-godišnji H. B.

Prema nezvaničnim saznanjima, osumnjičeni za ovaj zločin sam se prijavio policiji, nakon čega je policijske službenike sačekao pored supruginog beživotnog tela. Sve se zbilo u šumi nedaleko od okretnice autobusa Gradskog saobraćajnog preduzeća „Beograd” koji saobraća

na liniji broj 77.

Osumnjičeni je priznao da je ubio nevenčanu ženu zbog njene nevere, a prethodno se pretpostavljalo da ju je mušterija usmrtila. Nakon privođenja određena mu je mera zadržavanja od 48 sati.

Posle policijskog uviđaja, telo Šeribane I. preneto je na Institut za sudsku medicinu, gde će se nakon obdukcije, znati više detalja o ovom događaju. Pretpostavke ukazuju na to da je žena zadavljena jer na mestu tragičnog događaja nisu pronađeni tragovi krvi. N. T.

Из самог текста се уопште не види чиме је жртва заслужи-
ла епитет „проститутке”. Чак и да је истина, то не умањује
злочин нити је чињеница која треба да иде у наслов!

У следећа два текста анализирали смо величину и положај пласиране вести исте теме као и садржај наслова.

У СЕЛУ ДРЕНОВАЦ КОД ШАПЦА

СИЛОВАН БОЛЕСНИ ДЕЧАК

СТРАНА 11

ПОЛИЦИЈА УХАПСИЛА И ПОДНЕЛА КРИВИЧНУ ПРИЈАВУ ПРОТИВ Д. Ј. (18)

Силовао болесног дечака

Полиција у Шапцу ухапсила је и уз кривичну пријаву привела истражном судији Вишег суда у том граду Д. Ј. (18), због постојања сумње да је извршио кривично дело обљуба над немоћним лицем. Осумњичени је извршио кривично дело обљубе тако што је искористио заосталост у психофизичком развоју 16-годишњака. После саслушања, истражни судија Вишег суда у Шапцу одредио му је једномесечни притвор, наведено је у саопштењу.

Како незванично сазнајемо, злочин се догодио у селу Дреновац. Постоје сумње да је осамнаестогодишњак и

раније блудничко над несрећним дечаком. По наводима упућених у овај злочин, ментално оболели дечак има по-

вреде по телу у виду масница и подлива.

Иначе, ово није први пут да се на територији Шапца догоди овако монструозан злочин. У августу ове године криминалистичка полиција ухапсила је и уз кривичну пријаву истражном судији Вишег суда привела Драгана М. (27) из Табановића због обљубе над немоћним лицем. Осумњичени је, као и Д. Ј., искористио заосталост у душевном развоју оштећене и извршио обљубу над њом. Е. К.

У овом наслову јасно је шта се догодило а у наднаслову је истакнута чињеница да је злостављач ухапшен и да му прети казна. У насловном блоку јасно се осуђује насиље, а у самом тексту помињу се и други слични случајеви који су санкционисани. Овакви текстови су подстицај да се насиље пријави, јер сведоче о томе да се насиље кажњава. Иако је сам текст кратак, најављен је на насловној страни,

чиме му је дата посебна пажња. На самој 11. страни пла-
сиран је на видном месту и уз пригодну фотографију.

У тексту који следи, реч је такође о сексуалном насиљу
над малолетницима, али је за разлику од претходног, го-
тово све погрешно.

► Уhapšen **Obljubio maloletnicu**

JAGODINA - Svetislav M. (60) iz sela Bre-
sje uhapšen je zbog sumnje da je seksual-
no iskoristio mlađu maloletnicu. Policija je
saopštila da je on tokom prošle godine vi-
še puta obljubio maloletnu devojku u svojoj
porodičnoj kući, dok je drugu nekoliko puta
nagovarao na to. (M. N.)Š

Непотребно је умањен злочин употребом термина “обљу-
био“ уместо силовао. Текст је дат у виду вести од седам
редова, која се готово и не види. Самим тим сугерише се
да је догађај безначајан. Кад се прочита, међутим, види се
да је реч о злостављачу који је неколико пута прошле го-
дине једну девојчицу силовао, а другу наговарао на то.

Текст у коме се помиње казна за починиоца насиља.

Убици ћерке 40 година затвора

Зајечар – Виши суд у Зајечару осудио је јуче Срђана Николића из Мајданпека на 40 година затвора, због убиства своје четворогодишње ћерке.

Николић је, како је утврдио суд, 22. јула ове године, у стану своје мајке у Бору, убио ћерку са више убода ножем, због чега је првостепеном пресудом, осуђен на највишу затворску казну.

Николић је, неколико дана пре убиства свог детета, покушао самоубиство, а на саслушању је изјавио да је ћерку убио како би се осветио супрузи, с којом је био разведен. Беживотно тело девојчице пронашла је њена бака. **Танјуг**

Истицање казне која прети или је изречена насилнику један је од основних начина да се друштво одреди према насиљу. То је начин да се насиље предупреди и да се жртве насиља мотивишу да злостављача пријаве.

Пример лоше новинарске праксе

Оно што је већ на први поглед дискутабилно у овом тексту је његова форма и велики простор који је убица добио како би „објаснио мотиве“ убиства. Уместо тога требало је подсетити на злочин који је извршио и навести казну коју је за то дело добио или му следи. На крају текста преносе се његове речи да је „те вечери пио алкохол“ чиме се сугерише да је пиће узрок насиља.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА МЕДИЈСКО ИЗВЕШТАВАЊЕ

На основу истраживања о извештавању домаћих медија о насиљу у породици у последњих годину дана, дошли смо до препорука које би требало да важе као „златно правило“. Без тенденција да се уведе правила и ограничава медијска слобода, препоруке треба схватити као сугестије и смернице ка бољој новинарској пракси. На основу анализираних, уочено је неколико „новинарских грешака“ које се понављају. Усвајањем предложених препорука новинари/ке ће допринети стварању друштва које осуђује насиље и тежи његовом искорењивању.

1. За породично насиље крив је искључиво злостављач

То значи да је неприхватљиво писање у коме се инсинуира да је жртва својим понашањем изазвала насилника, јер се тиме сугерише да нападач има оправдање за своје понашање.

2. Насиље у породици није приватна ствар

Насиље у породици је проблем свих нас. Улога медија је кључна у разбијању предрасуде да је оно приватни проблем. Увек треба извештавати у контексту друштвене одговорности и на тај начин доприносити стварању ненасилних друштвених и приватних веза.

3. Избегавање сензационализма у извештавању о породичном насиљу

Преиспитивање морала жртве етикетирањем да је „проститутка”, „алкохоличарка“ и слично, недопустиво је. Истицање ирелевантних чињеница попут припадности националној или верској групи такође релативизује насиље и подгрева стереотипе.

4. Заштита идентитета жртве

Уколико се објављује фотографија жртве, она треба да је замућена, како би се избегло препознавање. Име жртве не сме се откривати, осим ако она инсистира на томе. До тога може доћи у ситуацијама када је жртва успешно пребродила период одласка од насилника. У сваком другом случају, треба строго водити рачуна да се идентитет сакрије, што није учињено када се не открије име и презиме, али се назначе све друге појединости (колико има година, у ком се граду догодило насиље, чиме се жртва бави, где је кренула када се догодило насиље и слично). Објављивање идентитета детета жртве насиља забрањено је законом.

5. Откривање идентитета насилника

Сваки пут када је доказано ко је починио насиље, требало би објавити пуно име и презиме односно фотографију насилника, јер он ни на који начин не треба да буде заштићен. Напротив, требало би га изложити јавној осуди.

6. Избегавање дискриминације и стереотипа

Требало би избегавати уобичајена, стереотипна објашњења за породично насиље, попут алкохола, љубоморе, сиромаштва и слично.

7. Истицати казне које следе за насиље

Насиље у породици је кажњиво законом због чега је нужно истакнути казну која је злостављачу изречена, односно запрећена. Такође, важно је и преиспитивати рад службених органа и њихову одговорност у овој области, а тиме вршити притисак на институције и организације у циљу успостављања ефикасног и делотворног система превенције насиља у породици и заштите жртава.

Списак најважнијих државних институција које се баве проблемом насиља у породици

- Министарство рада и социјалне политике, Управа за родну равноправност
 - Министарство рада и социјалне политике, Пројекат “Борба против сексуалног и родно заснованог насиља”
 - Министарство рада и социјалне политике/УНДП
 - Савет за родну равноправност (Владино саветодавно тело)
 - Повереница за заштиту равноправности полова (независни орган)
 - Скупштински одбор за равноправност полова
 - Заштитник грађана (независни орган)
 - Покрајински секретаријат за рад, запошљавање и родну равноправност
 - Помоћница за област равноправности полова
 - Покрајински завод за равноправност полова
 - Покрајински омбудсман
 - Заменица за равноправност полова
 - Центар за социјални рад је установа социјалне заштите која врши јавна овлашћења у области социјалне и породично - правне заштите. У Србији их је 136 а њихови контакти доступни су на сајту: <http://www.minrzs.gov.rs/cms/yu/adresar/67-centres-for-social-work-of-republic-of-serbia-addresses>

Списак корисних телефона

Мрежа „Жене против насиља“ је коалиција специјалистичких женских невладиних организација које пружају индивидуалну подршку женама и мењају друштвени контекст ради смањења насиља над женама у Србији.

У мрежу спадају следеће НВО које пружају подршку женама над којима је вршено насиље:

1. Клуб жена Хера, Бачка Топола
тел. 024/714-140
2. Anti trafficking action АСТРА, Београд
тел. 011/3347-817
3. Атина, Београд
тел. 011/3033-523
4. Аутономни женски центар, Београд
тел. 011/2645-328
5. Дечији ромски центар, Београд
тел. 011/2432-42
6. Из круга - Организација за заштиту права и подршку жена и деце са инвалидитетом Србије
тел. 011/3448-045
7. Виктимолошко друштво Београд
тел. 011/303-4232
8. Центар за подршку женама Саветовалиште за правну и психо-социјалну помоћ, Кикинда
тел. 0800-10-10-10

9. Центар за едукацију, комуникацију и истраживање
Алтернативни круг / Саветовалиште, Крагујевац
тел. 034/305-641, 063/108-2829
10. Оаза сигурности Крагујевац
тел. 034/332-048
11. Удружење Феномена /СОС Краљево
тел. 036/235-706
12. СОС телефон и правно саветовалиште за жене и децу
жртве насиља; Удружење жена Пешчаник, Краљево
тел. 037/422-560
13. Жене за мир, Лесковац
тел. 016/237-300, 016/237-301
14. Културни центар ДамаД / СОС телефон, Нови Пазар
тел. 020/332-755
15. СОС женски центар Нови Сад
тел. 021/422-740 063/520-294
16. Удружење Рома Нови Бечеј
тел. 023/774-959 023/775-843
17. СОС телефон за Ромкиње Освит, Ниш
тел. 018/515-318
18. Прихватилиште за жене и децу жртве насиља при До-
му за децу и омладину "Душко Радовић" Ниш
тел. 018/214-153
19. Женски истраживачки центар за едукацију и комуни-
кацију у сарадњи са Правним факултетом у Нишу
тел. 018/500-237
20. Удружење жена Фемина Смедревска Паланка
тел. 026/322-841
21. ХОРА - група за еманципацију, Ваљево
тел. 014/90-40 014/239-877

22. СОС телефон Врање
тел. 017/410-822
23. СОС телефон за жене и децу жртве насиља Власотинце
тел. 016/877-490
24. Удружење мајки Зајечар
тел. 019/426-625

Поред набројаних у Србији се против насиља у породици ангажоване и следеће организације:

- Саветовалиште против насиља у породици, Београд
тел. 011/2769-466
- Бибија, ромски женски центар
тел. 011 324 54 54
- Центар за права жена Вршац
тел/фах 013 822 795
- Инцест траума центар, Београд
тел. 011386-13-32, 011 344-17-37
- Форум жена Пријепоље
тел. 033 713 159, 713 280

СОС телефони:

Ариље - СОС телефон и склониште

031/891-704

Бајина Башта - СОС телефон и склониште

031/869-023

Бачка Топола - Клуб жена Хера/СОС телефон

024/714-140

Крагујевац - СОС телефон

034/305-641, 063/108-2829

Крагујевац - СОС телефон

034/332-048

Краљево - СОС телефон

036/235-706

Крушевац - СОС телефон и правно саветовалиште за жене и децу жртве насиља

037/422-560

Косјерић - СОС телефон

031/783-919

Лесковац - Жене за мир

016/237-300, 016/237-301

Лозница - СОС телефон

015/882-107

Нови Пазар - СОС телефон

020/332-755

Нови Сад - СОС телефон

021/422-740, 063/520-294

Нови Бечеј - СОС телефон на језицима мањина

023/774-959, 023/775-843

Ниш - СОС телефон за Ромкиње и децу жртве насиља

018/515-318

Ниш - Прихватилиште за жене и децу жртве насиља при Дому
за децу и омладину "Душко Радовић"

018/214-153

Ниш - Женски истраживачки центар у сарадњи са Правним
факултетом

018/500-237

Панчево - СОС телефон

013/519-966

Пожега - СОС телефон и склониште

031/816-475

Смедеревска Паланка - СОС телефон

026/322-841

Сомбор - СОС телефон

025/27-321

Свилајнац - СОС телефон (ЦСР)

026/312-681

Суботица - СОС телефон

024/553-000

Ваљево - СОС телефон

014/9040, 014/239-877

Врање - СОС телефон

017/410-822

Власотинце - СОС телефон

016/877-490

Зајечар - СОС телефон и склониште

019/426-625

SUMMARY

This guide is intended for all journalists in Serbia who would like to make their contribution to the prevention of domestic violence in our society. Guide is one of results of activities realized through the project „Combating Sexual and Gender Based Violence”. Project is financed by the Government of the Kingdom of Norway and implemented by the Directorate for Gender Equality in the Ministry of Labour and Social Policy of RS, with support of UNDP.

Domestic violence includes forms of violence committed in households and/or in partner or family relations regardless of whether members share the same household or not. We are aware that, unfortunately, this kind of violence is ubiquitous and that it is increasing every day. In our semi-patriarchal society, we can fight this problem only by changing our point of view on this issue. This is possible, but needs time and a lot of improvements in two main pillars of democratic society: education and media.

In the first part of this guide we present some theoretical questions about domestic violence, definition and main types of domestic violence which comprises economical, psychological, physical and sexual violence, as well as main causes of domestic violence. By making review of the research „Mapping Domestic Violence against Women”, we tried

to present domestic violence in Serbia through numbers. This kind of data reveals how many women don't want to talk about the violence and don't understand their rights. Thus, our main task, as journalists, is to condemn the publicity given to domestic violence, to reveal the identity of perpetrators and to hide the identity of women victims of violence. Bearing in mind that 37.5% of women were victims of domestic violence at least once in 2010, we must take this task as our duty.

Children are often exposed to violence, so we, as journalists, should learn how to report about it in the best interest of a child. In this guide we also pay attention to femicide, systematic killing of women for various reasons, as well as to hate speech that must be banished from media.

Special attention is given to the causes of domestic violence in Serbia, because it varies depending of cultural, structural and individual factors. Marginal groups are especially vulnerable and we particularly have a professional duty to avoid secondary victimization.

Many declarations and conventions have been adopted in the past few decades at international level. As journalists writing about domestic violence, we should take heed of the Beijing Declaration, which is certainly one of the most important documents, as well as the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) and the Declaration on the Elimination of Violence against Women. The Millennium Development Goals are also very important, because they have been adopted along with a

global action plan to achieve eight anti-poverty goals by 2015, and the announcement of major new commitments to women's and children's health, as well as other initiatives against poverty, hunger and disease. There are many laws in Serbia that should be consulted when writing about a sensitive issue such as domestic violence. Even though media laws and journalist codex in Serbia need revision, these documents are, for the time being, the most important when writing about identities of all victims, especially children.

In the second part of this guide we tried to present the most common stereotypes about domestic violence that can become relevant obstacles to objective reporting.

In this work we had a great help of media agency „Ni-namedia“, which provided us with quantitative data about domestic violence in Serbia in 2010. With this kind of information about newspapers articles, it was possible to make recommendations that can improve forms and words that we, journalists, use every day when writing about this sensitive topics.

In the last chapter we copied several articles from various daily newspapers in order to make a distinction between bad and good reporting on domestic violence. The conclusion is that only objective and impartial reporting can help us to eliminate patriarchal models and stubborn stereotypes. Condemnation of violence in media is the crucial element in our struggle to live in healthier society.

Јелена Алексић и Јелена Ђорговић

Приручник за медијско извештавање о насиљу у породици и насиљу над женама

Дизајн и припрема за штампу:

СГР Филиграф

Дизајн корица:

Ненад Бјеговић

Штампа:

СГР Филиграф

Тираж:

500

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

32.019.5:343.54/.55(497.11)(035)
659.3/.4:343.54/.55(497.11)(035)

АЛЕКСИЋ, Јелена, 1979-

Приручник за медијско извештавање о насиљу у породици и насиљу над женама / Јелена Алексић, Јелена Ђорговић. - Београд : Министарство рада и социјалне политике, Управа за родну равноправност, 2011 (Београд : Филиграф). - 89 стр. : илустр. ; 21 см. - (Пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља)

Тираж 500. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Summary.

ISBN 978-86-7704-060-4

1. Ђорговић, Јелена, 1977- [аутор]

- а) Породично насиље - Масовне комуникације - Србија - Приручници
- б) Масовни медији - Породично насиље - Србија - Приручници

COBISS.SR-ID 183564556